

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI OSAAMISEN JA KOTOUTUMISEN PALVELUTARPEEN ARVIOINNISTA

1 Tausta

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki (681/2023, jäljempänä *kotoutumislaki*) tulee voimaan 1.1.2025 ja kumooa voimassa olevan, samannimisen lain. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 9 §:n 2 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta (570/2011). Asetuksessa säädetään alkukartoituksen sisällöstä, alkuhaastattelusta ja tarvittaessa tarkentavista toimenpiteistä, sekä alkukartoituksen toteutuksesta. Voimassa olevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain kumoutuessa myös edellä mainittu asetus kumoutuu.

Kotoutumislain 2 luvussa säädetään kotoutumista edistävästä palveluista. Kotoutumislain 14 §:ssä säädetään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin viranomaisvastuusta, ensisijaisista kohderyhmistä ja arvioinnin keskeisimmistä sisällöistä. Kotoutumislain 15 §:ssä säädetään monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin viranomaisvastuista, kohderyhmistä, arvioinnin sisällöistä sekä poikkeuksista edellytyksiin laatia pykälän mukainen palvelutarpeen arviointi. Maahanmuuttaneelle tehtävä osaamisen ja kotoutumisen taikka monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi korvaa voimassa olevassa kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tarkoitetun alkukartoituksen.

Kotoutumislain 14 §:n mukaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on laadittava kunnassa kaikille alle kolme vuotta sitten maahanmuuttaneille, jotka ovat lain 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitettuja henkilöitä (muun muassa kansainvälistä suojelua saavat sekä heidän perheenjäsenensä ja muut omaisensa sekä ne tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta) taikka saavat kotihoidon tukea. Työvoimaviranomaisen on tehtävä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi alle kolme vuotta sitten maahan muuttaneelle henkilölle, joka on työtön työnhakija. Maahanmuuttanut voi myös pyytää arviointia itse, jolloin osaamisen ja kotoutumisen arviointi on tehtävä, jos työvoimaviranomainen tai kunta arvioi hänen tarvitsevan sitä.

Kotoutumislain 15 §:n mukaan kunnan on yhdessä hyvinvointialueen kanssa laadittava monialainen palvelutarpeen arviointi kaikille alle kolme vuotta sitten maahan muuttaneille henkilöille, jotka ovat ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettuja kiintiöpakolaisia, alaikäisiä ilman huoltajaa tulleita lapsia tai nuoria, ihmiskaupan uhreja taikka toimeentulotukea muutoin kuin tilapäisesti saavia.

Kunnan tai työvoimaviranomaisen on osaamisen ja palvelutarpeen arvioinnin tai monialaisen osaamisen ja palvelutarpeen arvioinnin perusteella laadittava maahanmuuttaneeneelle kotoutumissuunnitelma taikka yhdessä hyvinvointialueen kanssa monialainen kotoutumissuunnitelma, mikäli hänen arvioidaan sitä tarvitsevan.

Kotoutumislain 14 ja 15 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä ja toteuttamisesta.

2 Ehdotetun asetuksen sisältö

Valtioneuvoston asetuksen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnista 1 §:ssä esitetään säädettävän osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä. Sen mukaan kotoutumislain 14 §:ssä tarkoitettuun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin ja kotoutumislain 15 §:ssä tarkoitettuun monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin sisältyy alkuhaastattelu ja tarvittaessa tarkentavia toimenpiteitä. Myös nykyisin alkukartoitukseen sisältyy alkuhaastattelu ja tarvittaessa tarkentavia toimenpiteitä.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on yksilöllisen kotoutumista edistävän prosessin käynnistävä toimenpide. Tavoitteena on henkilökohtaisen alkuhaastattelun ja sitä seuraavien mahdollisten tarkentavien toimenpiteiden/asiiantuntija-arviointien avulla hahmottaa maahanmuuttaneen onnistuneeseen ja omatoimiseen kotoutumisprosessiin tarvittavat tarkoituksenmukaiset toimet. Alkuhaastattelussa hahmotetaan maahanmuuttaneen kotoutumiseen liittyviä tarpeita, toiveita ja tavoitteita. Alkuhaastattelun perustella selviää, edellyttääkö maahanmuuttaneen luku- ja kirjoitustaidon tai suomen ja ruotsin kielen taidon tason ja oppimisvalmiuksien määrittelemisen tai muu osaamisen kartoittaminen tarkentavia toimenpiteitä kuten testausta.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tarkoituksena on selvittää, tarvitseeko maahanmuuttanut kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman ja kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Lisäksi tarkoituksena on selvittää perheen kotoutumissuunnitelman tarve. Tarkoituksena on kerätä tarkoituksenmukaisen kotoutumissuunnitelman tekemisessä tarvittava tieto maahanmuuttaneen yksilöllisestä tilanteesta. Mikäli todetaan, ettei tarvetta asiiantuntija-arvioinneille ole, on mahdollista laatia kotoutumissuunnitelma myös osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.

Kaavio 1. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman laatimisen prosessikuvaus

Asetuksen 2 §:ssä säädettäisiin tarkemmin alkuhaastattelun sisällöstä. Ehdotuksessa esitetään säädettävän, että kunnan tai työvoimaviranomaisen on alkuhaastattelussa selvitettävä vähintään maahanmuuttaneen osaaminen ja kotoutumisen yleiset valmiudet sekä kotoutumisen palvelutarpeet ja toiveet. Ehdotetun 2 §:n 1 momentin mukaan on selvitettävä alustavasti vähintään maahanmuuttaneen luku- ja kirjoitustaito sekä suomen ja ruotsin kielen taito. Alkuhaastattelussa kartoitetaan alustavasti myös maahanmuuttaneen opiskelutaidot ja -valmiudet sekä työelämätaidot ja -valmiudet, työllisyys- ja koulutuspalveluiden tarpeet sekä niitä koskevat tavoitteet. Mikäli kunta toteaa, että maahanmuuttanut voisi hakeutua työnhakijaksi, tulee hänet ohjata työvoimaviranomaisen palveluihin, jossa hänelle voidaan laatia kotoutumissuunnitelma tai työllistymissuunnitelma. Maahanmuuttaneen aikaisempi koulutus, tutkinnot ja työkokemus käydään läpi samoin kuin erityistaitoihin liittyvä osaaminen ja muut vahvuudet, jotka voivat olla esimerkiksi töissä, harrastuksissa tai arkielämän rooleissa opittuja taitoja. Alkuhaastattelussa on selvitettävä maahanmuuttaneen elämäntilanne ja siitä johtuvat palvelutarpeet, kuten perhetilanne ja tarvittaessa asumiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyviä seikkoja. Alkuhaastattelussa on arvioitava myös muiden kotoutumista edistävien palveluiden tarpeet, kuten järjestön, yhdistyksen tai yhteisön toimintaan osallistumisen tarpeet.

Alkuhaastatteluun on varattava riittävän pitkä asiointiaika, jotta asetuksessa määritellyt selvitettävät kysymykset ennätetään käydä lävitse. Lisäksi on selvitettävä tarve mahdolliselle perheen kotoutumissuunnitelmalle kysymällä maahanmuuttaneen perhetilanteesta, kuten siitä onko hänellä puoliso

ja lapsia. Mikäli maahanmuuttaneella on kotoutumistoimia mahdollisesti tarvitseva puoliso taikka mikäli hänen lastensa tilanne herättää kysymyksiä kotoutumisen tai vanhemmuuden tuen tarpeesta, on syytä ehdottaa perheen kotoutumissuunnitelman laatimista siten, että paikalla olisi maahanmuuttaneen lisäksi mahdollinen puoliso sekä lapset. Jos perheellä arvioidaan olevan perhe- tai muun sosiaaliryöryn tai varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tarpeita, on perheen kotoutumissuunnitelman tekeminen järjestettävä monialaisesti.

Asetuksen 2 §:n 2 momentissa esitetään säädettäväksi siitä, mitä monialaisessa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa on selvitettävä 2 §:n 1 momentin lisäksi. Ehdotuksen mukaan monialaisessa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa on selvitettävä mielen-terveys- ja kuntoutuspalveluiden tarpeet, sosiaali- ja terveystarpeiden tarpeet ja muut kotoutumista edistävien palveluiden tarpeet, toiveet ja tavoitteet. Laajemmalla selvityksellä yhteistyössä hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen taikka hyvinvointialueen ja kunnan välillä pyritään varmistamaan, että haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttaneiden tarpeisiin vastattaisiin tarvittaessa monialaisen yhteistyön avulla ja tarpeen mukaiset palvelut sovitettaisiin yhteen monialaisessa yhteistyössä. Tämän vuoksi voi olla tarpeen selvittää esimerkiksi henkilön mielen-terveys- ja kuntoutuspalveluiden tarve, jotta henkilö voidaan ohjata esimerkiksi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystarpeisiin kotoutumisohjelman mukaisten palveluiden lisäksi. Selvityksessä voidaan myös todeta, ettei tällaisia tarpeita ole.

Asetuksen 2 §:n 3 momentin mukaan ehdotetaan, että alkuhaastattelussa on tuotava maahanmuuttaneen tietoon vähintään kotoutumista edistävien palveluiden tavoitteet, kotoutumissuunnitelman laadinta ja palveluprosessi, kotoutumissuunnitelman velvoittavuus sekä siihen liittyvät maahanmuuttaneen oikeudet ja velvollisuudet sekä hänen henkilötietojensa käsittely.

Tarkoituksena on kuvata maahanmuuttaneelle, että tavoitteena on edistää hänen kotoutumistaan, työllistymistään, hyvinvointiaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa. Maahanmuuttaneelle kerrotaan, että tavoitteena on, että hän saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon. Työvoimaviranomainen kuvaa työnhakijana olevalle maahanmuuttaneelle myös työvoimapalveluiden tavoitteet. Kunnan kotoutumista edistävissä palveluissa olevalle maahanmuuttaneelle kerrotaan, että tavoitteena on työnhakijaksi siirtyminen ja työllistyminen, ellei kyse ole esimerkiksi ikääntyneestä maahanmuuttaneesta taikka maahanmuuttaneesta, jolla on jokin sellainen sairaus tai vamma, jonka johdosta hän on pysyvästi työkyvytön. Maahanmuuttaneelle kerrotaan myös, että kotoutumispalveluiden tavoitteena on sekin, että maahanmuuttanut saa tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja kokee olevansa osa sitä.

Alkuhaastattelussa kerrotaan, että osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tarkoituksena on määrittellä maahanmuuttaneen osaamista ja palvelutarvetta, jonka pohjalta hänet ohjataan tarvittaessa tarkempiin asiantuntija-arviointeihin. Lisäksi kerrotaan, että osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella hänelle voidaan laatia kotoutumissuunnitelma.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tai viimeistään kotoutumissuunnitelmaa laadittaessa maahanmuuttaneelle kerrotaan kotoutumissuunnitelman enimmäiskestosta sekä siitä, että kotoutumissuunnitelmaa tullaan päivittämään säännöllisin väliajoin. Maahanmuuttaneelle kerrotaan, mitkä ovat hänen oikeutensa ja velvollisuutensa kotoutumissuunnitelman toteuttamisessa. Maahanmuuttaneelle kerrotaan, että kotoutumissuunnitelma on velvoittava ja mikäli hän ei noudata sitä, hänen oikeutensa työttömyysetuuteen voi päättyä tai hänen toimeentulotukeaan voidaan alen- taa siten kuin laissa on säädetty. Maahanmuuttaneelle kerrotaan myös, että kun hänelle varataan tapaaminen, odotetaan, että hän saapuu paikalle ajoissa ja mikäli hän on estynyt esimerkiksi sairastumisen vuoksi, odotetaan, että hän peruuttaa tapaamisajan hyvissä ajoin. Hänelle kerrotaan, että hän saa osallistua kotoutumissuunnitelman mukaisiin palveluihin ja koulutuksiin maksutta ja että hänen tulee hyödyntää kotoutumissuunnitelma-aika suorittamalla ne sovitusti ja mikäli hänen kyönsä ja elämäntilanteensa mahdollistaa, hänen kannattaa lisäksi edistää kotoutumistaan näiden palveluiden ulkopuolellakin eri tavoin, kuten harjoittelemalla suomen tai ruotsin kieltä arjessa. Työvoimaviranomainen kertoo maahanmuuttaneelle työnhakuvelvollisuudesta sekä muun muassa velvollisuudesta ilmoittaa mahdollisten omaehtoisten opintojen aloittamisesta ja niiden etenemisestä. Lisäksi maahanmuuttaneelle kerrotaan, että hänen tulee ilmoittaa, mikäli hänen elämäntilanteensa muuttuu

kotoutumissuunnitelman toteuttamisen kannalta merkittävällä tavalla, kuten jos hän saa työpaikan tai muuttaa toiselle paikkakunnalle tai kokonaan pois Suomesta.

Esitetään, että asetuksen 3 §:ssä säädettäisiin tarkentavista toimenpiteistä. Sen mukaan osaamisen ja kotoutumisen tai monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin voidaan sisällyttää alkuhaastattelussa saatujen tietojen perusteella tarkentavia toimenpiteitä. Näitä toimenpiteitä voivat muun muassa olla henkilön osaamisen tunnistaminen, luku- ja kirjoitustaidon tarkempi selvittäminen, suomen tai ruotsin kielen taitotason tarkempi selvittäminen, opiskelutaitojen ja -valmiuksien selvittäminen, työllistymisvaihtoehtojen selvittäminen ja palvelutarpeiden tarkempi selvittäminen. Tarkempien toimenpiteiden tavoitteena on selvittää alkuhaastattelussa saatujen tietojen pohjalta henkilön taitotaso esimerkiksi kieli- ja opiskelutaitojen osalta. Palvelutarpeiden tarkemmalla selvittämisellä tarkoitetaan esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn selvittämistä. Toimenpiteiden pohjalta pystytään yksilöllisemmin ohjaamaan maahanmuuttanut palveluihin ja esimerkiksi selvittämään se, mihin koulutusmuotoon maahanmuuttaneen on tarkoituksenmukaisinta osallistua taustansa ja osaamisensa pohjalta.

Kunta tai työvoimaviranomainen voi hankkia edellä mainittuja tarkentavia toimenpiteitä ja asiantuntija-arvioiteja esimerkiksi koulutuksen järjestäjiltä, järjestöiltä sekä muilta palveluntuottajilta. Edellä mainittujen toimenpiteiden toteuttaminen voi perustua maahanmuuttaneen tarkempaan haastatteluihin, maahanmuuttaneen esittämien todistusten ja dokumenttien tarkasteluun tai esimerkiksi opiskelunvalmiuksien, lukutaidon tai kielitaidon testaamiseen.

Esitetään, että asetuksen 4 §:ssä säädettäisiin osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteutuksesta. Ehdotuksen 4 §:n 1 momentin mukaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on toteutettava maahanmuuttaneen äidinkielellä tai kielellä, jota maahanmuuttaneen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Työvoimaviranomainen tai kunta hankkii tulkin tarvittaessa myös silloin, kun arviointi tehdään monialaisesti yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on ehdotuksen 4 §:n 2 momentin mukaan toteutettava siten, että sen perusteella voidaan arvioida tarve kotoutumislain 16 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelmaan tai 17 §:ssä tarkoitettuun monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan sekä tarvittaessa 21 §:ssä tarkoitettuun perheen kotoutumissuunnitelmaan, taikka maahanmuuttanut voidaan ohjata työhön, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnilla tai monialaisella osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnilla pyritään edistämään kotoutumista sekä tunnistamaan maahanmuuttaneen yksilölliset tarpeet sisällyttämällä kotoutumissuunnitelmaan tai monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan sellaiset toimenpiteet, jotka tukevat maahanmuuttaneen tarpeita ja ohjaavat tarkoituksenmukaisiin kotoutumista ja työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan, ettei tarvetta kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman laatimiselle ole johtuen esimerkiksi henkilön jo hankkimasta suomen tai ruotsin kielen taidosta, Suomessa asumisen aikana kertyneestä yhteiskuntatietämyksestä tai aiemmasta työhistoriasta, voidaan maahanmuuttanut ohjata muihin hänen yksilöllisessä tilanteessaan hyödyllisiksi arvioituihin palveluihin kuten työvoimapalveluihin, kunnan peruspalveluihin, hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarpeen arviointiin, muun viranomaisen palveluihin taikka esimerkiksi kolmannen sektorin toimintaan. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin on näin ollen tarkoitus edistää kotoutumista ja tunnistaa kullekin kotoutuja-asiakkaalle sopiva kotoutumispolku joko kotoutumissuunnitelman laatimisen tai muun ohjauksen avulla.

Asetusehdotuksen 4 §:n 3 momentissa säädettäisiin osaamisen ja kotoutumisen tai monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin järjestämisestä. Ehdotuksen mukaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on järjestettävä työvoimaviranomaisen tai kunnan toimipisteessä tai muussa asiointipisteessä, ellei painavasta syystä muu asiointipaikka ole tarkoituksenmukaisempi. Lähtökohtaisesti arviointi on järjestettävä työvoimaviranomaisen tai kunnan toimipisteessä tai muussa asiointipisteessä. Muu asiointipiste voi olla esimerkiksi monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin osallistuvan hyvinvointialueen toimitila. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen

arviointi tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on lähtökohtaisesti järjestettävä läsnätapaamisena. Arvioinnissa voidaan kuitenkin hyödyntää muuta asioimistapaa, kuten etätapaamista, jos se on tarkoituksenmukaisempaa painavasta syystä. Tällainen syy voisi esimerkiksi olla haasteellisuus saada maahanmuuttanut toimipisteeseen johtuen esimerkiksi hänen asumisestaan toisen kunnan alueella pitkien etäisyyksien ja rajallisten kulkuyhteyksien päässä taikka hänen pitkäkestoisesta sairaudestaan. Mikäli tapaaminen toteutetaan etätapaamisena, edellytyksenä on kuitenkin, että maahanmuuttanut on kykenevä osallistumaan tapaamiseen eli hänellä on muun muassa käytössään sopiva laite sekä riittävät taidot digitaaliseen asiointiin. Etätapaamisen tarkoituksena on nopeuttaa palveluihin pääsyä.

Asetuksen 5 §:ssä säädettäisiin voimaantulosta. Asetuksen esitetään tulevan voimaan 1.1.2025 eli samanaikaisesti kotoutumislain kanssa.

3 Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotuksella ei ole taloudellisia vaikutuksia.

Ehdotetulla valtioneuvoston asetuksella olisi vähäisiä myönteisiä vaikutuksia maahanmuuttaneille, sillä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on voimassa olevassa kotoutumislaisissa tarkoitettua alkukartoitusta kattavampi, yksilöllisempi ja tavoitteellisempi ja monialaiset palvelutarpeet saadaan huomioitua nykyistä kattavammin erityisesti kotoutumislain 15 §:ssä tarkoitettussa monialaisessa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa. Ehdotuksella olisi vähäisiä myönteisiä vaikutuksia myös lapsiin sekä sukupuolten tasa-arvoon, sillä asetuksessa säädettäisiin perheen kotoutumissuunnitelman tarpeen arvioinnista minkä johdosta on mahdollista, että niitä laadittaisiin nykyistä enemmän, jolloin saataisiin edistettyä koko perheen kotoutumista.

4 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriössä.

Esityksestä järjestettiin lausuntokierros xx.xx.202x–xx.xx.202x. Lausuntoja pyydettiin muun muassa muilta ministeriöiltä, TE-toimistoilta, kunnilta, hyvinvointialueilta, ELY-keskuksilta, muilta keskeisiltä viranomaisilta sekä kolmannen sektorin toimijoilta, kuten oppilaitoksilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä ja yhteisöiltä.

5 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan 1.1.2025.